

„A TERMÉSZET” előfizetési ára melléklapjával, a „HALÁSZAT”-tal együtt: egy évre 6 korona.
Csupán a „Halászat” egy évre 3 korona.

Állattani, vadászati és halászlati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztik :
DR. LENDL ADOLF

és
csikszentsimoni és ernyesi
LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

A tenger háztartása.

A hal életmódjaigen egyhangú és egyszerű. — Egész

élete úgyszólván nem egyéb, mint a zsákmány után való örökös hajsza. Akár a vízben úszkál, akár a hullamokkal incselkedik, akár pedig a habok fölött szökdel, egyebet nem tesz, mint folyton tátott szájjal lesi, mikor

ejtheti hatalmába áldozatát. Azonban ha a szaporodás ösztöne erőt vesz rajta, az életmódja egyszeriben megváltozik. Természetéből lassankint kivetkőzik, régi szokásait elhagyja és szinte megfélemedkezve önmagáról, egészen új életre adja magát.

A ragadozó, vérengző, falánk hal szelid, békés, nyugodt és csaknem félnék teremtményé lesz. Már nem is az a veszedelmes ellenség, amely annakelőtte volt; nem tör többé a közelében elsurranó zsákmány ellen, nem veti magát nagy mohón utána, hanem szinte egykedvűen halad el mellette és bizony sokszor megesisik, hogy rá sem hederít.

A hal fajfentartó ösztöne valóságos forrongást idéz elő az ő életében. A halak, amelyek rendszeren a vizek mélyében tanyáznak és ritkán kerülnek föl a víz felsőbb rétegeibe, valami ellenállhatatlan erőnek hódolva, egyszer csak fölkerelkednek és hosszú vándorútra kelnek. Nem az eledel hiánya miatt szánják rá magukat

a vándorútra, hanem a szaporodás ösztöne készíti őket rá, hogy alkalmas helyet keressenek, ahol nyugodtan, zavartalanul és biztosan rakhassák le ikráikat. A halak vándorlása az időszakok változásától sem függ, hanem egyesegyedül attól, hogy mikor támad föl bennük az ivadékról való hű gondoskodás.

Alighogy a nőstény hal ikrával telt teste duzzadni kezd, a tejes hal pedig ivaréretté lesz, a tenger alján bolyongó halak összeverődnek és rengeteg nagy csapatokban a magasabb vízrétegek felé iparkodnak. Némelyek, mint pl. a tökehal, hering, tonhal, skomber, szardella, a partok közelébe vándorolnak, mások pedig elhagyják a tengert és a folyókba hatolnak, ikráikat alkalmas helyen lerakják és miután eleget tettek fajfentartó ösztönüknek, visszatérnek régi otthonukba.

Ugyancsak ennek az ösztönnek a kényszerítő hatása alatt vándorol egynémely édesvízi hal a tengerbe. Így vándorol pl. az angolna a folyóvízből a tengerbe, hogy ott petéit lerakja, míg ellenben a lazac, tok, viza a tengerből úszik nagy csapatokban a folyóba, ahol új ivadékanak helyet keres.

Pedig mennyi akadályt kell ezeknek a halaknak leküzdeniök, valamíg a kítüzött czélt elérik. Elhagyják a terjedelmes, élelemmel dús, kényelmes tengeralját, feláldozzák kényelmüket, nekivágnak a veszedelmekkel teljes hosszú útnak, kiteszik magukat a legnagyobb nélkülözéseknek, csupán csak azért, hogy ivadékuknak biztos és fölnevelésükre alkalmas helyet keressenek, ahová rendszeren kimerülten, kiéhezve, lesóványodva szoktak megérkezni. A lerakott ikrákból bizonyos idő múlva kibujnak a fiatal halak és ha kissé felcseperedtek, vissza-

ternek régi helyükre, ahol rövid 1—2 év alatt nagyra nőnek, mire iváskor ők is megkezdik vándorlásukat. A szaporodás ösztöne őket is a szülőhelyükre készíti vissza, t. i. a partok mellékére, vagy az ár ellenében, a folyón fölfelé, az édesvízbe. A táplálék után való unszolás pedig ismét a nyílt tengerbe vezeti őket vissza.

Szinte hihetetlen, hogy mekkora nagy a vándorló halak szaporasága. Ezrekre, százezrekre, sőt milliókra rúg a peték száma, amit egy-egy nőstény hal minden esztendőben lerak. A skombernek félmillió, a toknak, vizának 1—1 millió, az óriási félszegűszónak 3 millió, sőt a tőkehalnak több mint 9 millió ikrája van. Ezek a számok eléggé bizonyítják, hogy a vándorló halak rendkívül nagy számban szaporodnak. Ha minden lerakott ikrából hal bujna ki és ez a szülők nagyságát elérné, akkor a tenger és a föld valamennyi folyója szűk volna arra, hogy a milliószor ezermillió hal benne elférjen.

Azonban vagy maga a pete, vagy pedig a kikelt fiatal halivadék legnagyobb része elpusztul, még mielőtt a szülők nagyságát elérné. Hiszen a természetben mindenütt így járja. Aki bírja, marja. Az erősebb mindig legyőzi, megsemmisíti a gyöngébbet. A kikelt halaknak csupán két százaléka éri el érett korát, a többi tönkremegy. Tehát száz hal közül kilenczvennyolcz mindig elpusztul. Abból az 500,000 petéből, amit a skomber a tenger vizében lerak, csak 10,000 lesz ivadékként hal, a többi 490,000 pete vagy mint ilyen, vagy pedig mint fiatal ivadék elvész.

De azért jut is, marad is. A tenger, ami a halak bőségét illeti, szinte kiapadhatatlan. Különösen azóta mondhatjuk ezt, amióta néhány természettudós arra a fölfedezésre jutott, hogy a nyílt tengerek vizében, a nagy mélységekben is rengeteg nagy a vándorló halak száma.

Ezekről a halakról, amint fentebb is láttuk, azt

hitték azelőtt, hogy bizonyos időszakokban a partok mellékére, a sekélyes vizekbe vándorolnak, hogy ott azután ikráikat lerakják. Ennek következtében az a nézet uralkodott a halászok, szakemberek között, hogy ezek a halak csupán csak a part közelében, a kevésbé mély vizekben foghatók.

Amikor azonban azon vették magukat észre, hogy a halak száma lassankint gyérülni kezd a partok közelében, kétségbeestek, följajdultak és általánossá lett a panasz, hogy a tengert tisztára kihalászsűzák és ennélfogva a halászat megsemmisül.

A közelmúlt esztendőben azonban kutatni kezdték az okát, hogy hová lesz az a rengeteg mennyiségű hal, amely annakelőtte a parti vizeket milliószámra benépesítette. Ekkor történt, hogy a norvég kormány megbízta dr. Hjort norvég zoologust és rendelkezésére bocsátott egy gőzhajót, ellátván őt a szükséges tudományos eszközökkel, hogy tanulmány tárgyává tegye a dolgot.

A tudós a mult nyáron bejárta a norvég vizeket és arra a meglepő felfedezésre jutott, hogy a vándorló halak nem vonulnak ivásra *mindig* a partok mellékére, hanem sokszor a nyílt tengerben is lerakják ikráikat. Hjort tüllhálóval tömérdek mennyiségű vándorlóhal-ikrát és ivadékokat halászott ki a nyílt tengerből.

Ez a felfedezés mutatja, hogy milliószor több halivadék van a tengerben, semmint az ember eddigelé hitte. És az a föltevés, hogy a halakra megsemmisül, ha a nyílt tengerbe kerül, ezzel a fölfedezéssel tévesnek bizonyult. Sőt a nyílt tengerben biztosabban érzi magát a fiatal halivadék, mint a partok közelében, mert a tenger legveszedelmesebb ragadozói legtöbbszörre a part mellett tanyáznak.

Ez a fölfedezés, amelynél fontosabbat aligha mutathat föl a modern zoologia, egészen új irányt adott a tengeri halászatnak. Ne csak ott halászsűzunk, ahol

A rab- király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: *Bársony István.*

(10. folytatás.)

A Csíkos Fojtogató visszafelelt a királynak.
— Megyek király, megyek! Légy türelmes egy kicsit! . . .

Ordítása vontatott bögésbe vészett, amelyet a völgy lappangó, elhaló visszhanggal ismételt meg. A csillagos, fényes éjszakában borzalmasan remek volt ez az üzengetés. Az erdő lakói mind megremegtek belé.

Barlangi aggodalmasan dörmögött s azon gondolkodott: honnan keríthetné elő szükség esetén *Ravaszt*, akinek az esze nélkül már egyáltalában semmire sem ment. Egy lappantyú perregett volt az imént a feje fölött valamelyik ágon; most ahhoz fordult sejtelmes szorongásában: — Kérlek, derék *Tünődő*, — mondta tőle szokatlan nyájas-sággal, — fordulj egyet a vágás felé s ha a főfiskálist látod, mondd neki, hogy a király megint bomlik. Azaz — hej, megállj! . . . ne így mondd; illedelmesen add tudtára, hogy ő Felsőge kissé ideges és a hercegnővel való találkozásának váratlan következményei lehetnek. Ők ketten könnyen a mi bőrünkre tanácskoznak. De ezt se mondd fenhangon. Egyáltalában, kérlek, okos légy. Állásom, helyzetem, rangom forog kockán. A király rám bízta, hogy a nép loyálisát, mint volt helytartója, őrizzem, erősítem. S az a bitang *Hóhér*, a sunyi hiúz, aki a királylial való rokonságával annyit kérkedik, egyebet sem tesz, csak kémekkel vesz körül, hogy megtudja, mikor történik valamicske hiba, amibe

a bicskám beletörjék s azután ő legyen utódom a főispáni rangban. Mert amióta a király megérkezett, degradálva vagyok. Lakájok kellenek neki, nem vezérek. Ő egymaga minden: a kis pisztoly, meg az öreg ágyú. De ebbe már bele kell törődnöm; hisz' semmi sem függ tőlem.

Igy áradozott a dörmögő medve, kedvetlenül. A lappantyú ugyan nem volt köteles neki engedelmeskedni; hisz' az ő ura és parancsolója *Vitéz* volt, a sas, aki viszont az éjjeli felügyeletet *Uhunak*, a rideg lovagnak engedte át; de minthogy úgysis körül akart nézni a Szunyogosban, tehát elindult azzal a csudálatosan lágy röpüléssel, amely a legkisebb neszt sem kelti s amely miatt ez a tétovázva imbolygó éjjeli madár olyannak tetszik, mintha kísérteties ködalak volna.

A gorilla hallgatta egy darabig, hogy csúszik el a tigris a sűrűségben. Sejtette, hogy most már nem tér vissza. Vad haragja lecsillapodott. Tetszelegni próbált azzal a gondolattal, hogy a Csíkos Fojtogatót sikerült megfélemlítenie, de eszébe jutott a magától megéledő galy, a holdfényben vörösen csillogó szörny, a délamerikai korallkigyó, amely csak néhány pillanattal előbb dermesztette meg őt is, Zulejkát is. Ujra összeborzadt. Aggodalmasan hordozta körül tekintetét s lopózdó, minél halkabb lépéssel járt körül a vastag fát, amely alatt éjjeli tanyát ütött. Négykézlábra ereszkedett, úgy kukucsált be a bokrok közé, amelyek alatt, a harmatos gyepen, szent János bogarak villódzó apró csillagai tündököltek, álomországbeli piczi lámpásokként. A Czar letette fejét a földre s fülét szorosan a harasztra szoritotta, úgy hallgatódzott. Ily módon még a csúszó giliszta mozgását is észre vette volna a szarvasét felülmúló mesés

eleinte sok volt a hal és eddig ismeretlen okokból meggyérült a száma, hanem menjünk ki a nyílt tengerre és ott vessük ki hálónkat a vándorló halakra.

Emellett a fölfedezés mellett bizonyít a Quarneróban élő skomber időnkénti eltűnése is.

A skomber rendszeren a nagy mélységekben él, de iváskor nagy számban jelen meg a partok közelében. Számos kicsiny úszójáról könnyen fölismerhető, amelyekre a hátulsó háti úszó oszlik. Jellemző még a fecske farkára emlékeztető, hegyben végződő farka. A hasi oldalán élénk ragyogású, csinos hal fölül kék, sötét, hullámosan futó keresztcsikkokkal. Alakja nyújtott és csaknem gyikyszerű. A partvidéken való megjelenése egész sereg halászt csodít össze, mert különösen a fogás kezdetén megle-

hetős nagy az ára ennek a halnak. Ha friss, pompás íze van a húsának. Kár, hogy hamar romlik s ezért a szárazföld belsejébe nem igen szállítható.

A mi tengerpartunkon többnyire beszózott állapotban kerül a kereskedelembe. A francziák azonban finom konzerveket készítenek belőle.

Volt idő, amikor annyi skomberet fogtak a fiumei partok közelében, hogy a szegények között elosztogatták.

Valami húsz évvel ezelőtt magam is részt vettem egy ilyen gazdag halfogásban. Valahányszor a 10—12 horoggal ellátott fonalat leeresztettem a vízbe, alig néhány pillanat alatt minden horogra egy-egy skomber jutott.

Egész csónakraj volt délutánonkint a Susák és Martinschizza között elterülő tengerrészen, csupa diletáns halászszal, férfiak, hölgyek, gyerekek, akik este felé ezrivel vitték Fiuméba a skombereket.

Ez a sok skomber tudvalevőleg azért közeledett a partok felé, hogy alkalmas helyen ikráit lerakja. De a rákövetkező esztendőben egyre jobban fogyott a számuk, ami bizonyosan a mindjobban fellendülő gőzhajóközlekedésnek tulajdonítandó.

Hiszen akkor még Buccariba sem volt rendes gőzhajójaratunk, csak nagy ritkán járt arrafelé egy-egy nagyobb Lloyd-gőzös.

A fiumeiek erre persze azt mondták, hogy a skomberek kivesztek a Quarneróból. Pedig dehogy vesztek ki.

Ez a hal, amely tudvalevőleg a Quarnero mélyseges vizeiben él, iváskor fölvándorolt azelőtt a sekélyebb vizrétegekbe, hogy ott azután petéit lerakja, most azonban többnyire lent, a tenger mélyebb rétegeiben cselekszi ezt, mert onnan, ahová azelőtt nagy csapatokban ivásra vonult, elriasztották. A fiatal halivadék nagyobb

hallásával. Most minden csöndes volt. A *vörös ördög* félelmes, halk, vérfagyasztó tovasiklása teljesen megszűnt. A mérges kígyók e fejedelme bizonyosan magányos utait járta, valahol az erdei homályban, ahol léleketeket visszafojtva hallgathatták a halk moszatolásra felriadó rigók azt a különös sziszegést, ami hasonlított ahhoz, mintha egy nagy gonosztevő suttogva monologizálna, mialatt kegyetlen terveit bujdosása közben főzőgeti.

A Czár visszament a fájához s nehézkesen guggolt le alatta. Rekedten köhögött, fájlódva húzódott össze. Félálomban figyelt még egy darabig, amíg csak a buzgóság el nem nyomta.

*

Zulejka azalatt messze járt.

Puha lépésekkel haladt át az erdőn, a király sátra felé. Ahol a sűrűségből valami tisztásra kellett kilépnie, ott meg-megállott előbb. Elnyújtózva, zöld fényű szemét villámgyorsan körülhordozva, győződött meg arról, hogy odakint senki sincs. S akkor kidugta fejét a bokrok közül és megindult, keresztül az erdei tisztáson, lelapulva, hogy minél kevésbé emelkedjék ki a buja fűben, amely közt kígyómódra tudott elsiklani.

A szél fölöle fűt s a király megérezte, hogy Bengália leánya nincs már messzire. Hördülő morgással üdvözölte a tigrist.

Fél percz múlva Zulejka ott állt a holdsütötte erdőszélen, ahova nappali berkeiből a király most kikivánczozott.

Szultán eléje jött. Fenséges tartással emelte fel sörényes nyakát; bojtos farkával kellemes izgalom jeleként verdeste horpaszát. A tigris csak állott és szemközt nézett

vele. Szoborhoz hasonlított. Tarka bőre örült képzeletszülte exotikus virágként pompázott, a mellette levő bokortól félig eltakarva.

— Üdvözlégy herczegnő; már hetek óta várlak. Hol is késtél eddig? Hallom, beteg voltál. Nagy dolgok történtek. Az *ember*, akinek halálos réme lettél, üldöz.

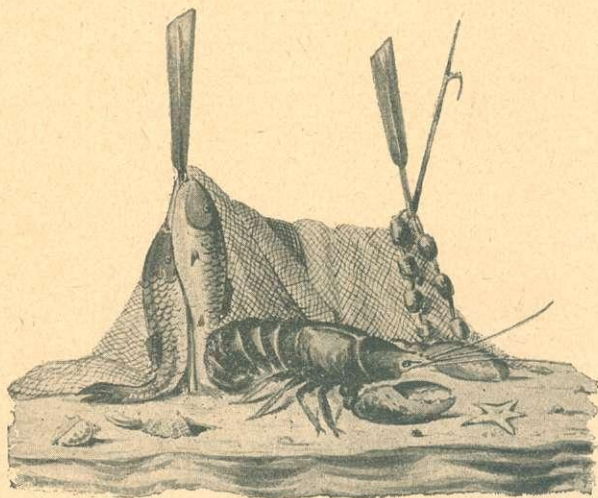
— Az *ember* üldöz!... ismételte Zulejka, a száját nyalogatva s oly hangon, amiből hirtelenében meg sem lehetett ítélni, vajjon a hír megerősítése vagy csúfolódás volt-e benne.

Előre lépett és macskaszerű gerinczgörbítéssel könynyedén, játékosan ugrott egyet. Épen a király elé toppant. Az *ember* üldöz, igen; hajh, király, miért nem váltottad be ígéreted, hogy meglátogatsz egyszer a nádasok vidékén? Hadd láttad volna a fehér csontokat mindenfelé. Az embercsontokat, király! hallod-e?!... Zulejka szomjas, folyvást szomjas; más, mint embervér, a szomját el nem oltja. Épen százat vágtam le eddig a puha férgekéből, akik a falvaikból se mernek már kilépni. Én ott vagyok mindenütt, mint az átok, mint a menykőcsapás. Az *ember* retteg, a nádasok égnek, a pusztát tüzetköpködő Menyörgök járnak, engem keresve mindenütt, ahol nem vagyok. A föld megmozdult, a világ felfordult; az *ember* sír és jajgat, csak én vagyok jókedvű. Azt mondod, beteg voltam. Tudod, a harc a nagy bikával;... egy pár oldalbordám bánta; de már beforrt a seb; elmúlt a baj. A nádas vize enyhít, kiszívja a tüzet a sebből; a lengeteg folyvást hús árnyékot kínál. Járhatatlan az ősnádas, amely háromszorta magasabb, mint az *ember*; a gyáva *ember*, aki oda utánam soha sem merészkedik. Csak kint ülnek lesben, szénaboglyák tetején s

része sem vándorol most már a partok felé, abból az egyszerű okból, mert a halak mindig híven ragaszkodnak az ő szülőhelyükhöz.

A skomber 500,000 petét rak le minden esztendőben, ennél fogva józan észszel föl sem teheti az ember, hogy onnan, ahol azelőtt milliószámra tanyázott, egyszer csak kipusztult volna ez a hal. A fiemek azonban kénytelenek ezzel a föltevással élni, mert a skombert csupán csak a part közelében keresik. A Quarneróban pedig a chioggiai bárkák nem halásznak nyáron, amikor ez a hal ivni szokott és eszerint nem tudhatják, vajjon vannak-e skomberek a nyílt tengerben. Bizonyosan van, mert a fenékhálóval a nagyobb mélységből minden időben foghatni skombert, nyáron épúgy, mint télen.

Garády Viktor.

Adat a disznó történetéhez.

Ősidóktól fogva a disznó a vakmerőség szimbóluma volt. Minél jobban halad a civilizáció, annál többet veszt az állat a szabad természet ölen veleszületett vakmerő bátorságából; de viszont napról-napra fokozódik az emberiségre háramló az a nagy szerencse is, mely megszelídítésével jár.

Az ember a legrégebbi őskorban állatai közül a disznót becsülte legkevésbé; mitoszában nem játszik kiváló szerepet, még a legpogányabb gondolkodású nép se vetemedett soha arra a gondolatra, hogy a disznóban holmi isteni lényt keressen; van azonban a pogány népek között olyan is, ki a disznónak is megadja a módját, megmutatja neki a túlvilágra vezető utat, sőt néhány kiváltságosát istenei szolgálata alá rendel.

A legrégebbi egyiptomiak, a disznó félelmetes vakmerőségét és bátorságát véve tekintetbe, szóltak a „Rá“ disznójáról, mint amely állat a főistennek kiváló szolgálatokat tett. Az egyiptomiaktól — több évezredet hátunk mögött hagyva — ismét halljuk állatunkról, hogy emlegeti őt a mítosz, mikor a Freyát kísérő „aransörtéjű“ disznóról, a „napról“ szól; a skandinávok ugyanis a napot egy nagy „aransörtéjű“ disznónak képelték, mely Freyát kísérgette. Ezen az alapon a vakmerőség jelképét, a vadkant — mint az emberiségre megfizethetetlen áldástárastó Nap földi képmását — bizonyos fokú kegyeletben részesítették. Abban az időszakban, midőn az év legrövidebb napja elmúlt, mikor kezdtek kijönni a télből, azt képzelve, hogy az „aransörtéjű“ (Särinnur) a földet megfagyasztani készül „égi óriást“ legyűrte s napról-napra mindegyre tovább úzi, ennek a napnak az öröme Freyának egy disznót mutat be áldozatul és nagy örömnapot ülve, országszerte nagy „disznótorokat“ csaptak, sőt még isteneiket sem hagyták ki a számításból. Azt képelték ugyanis, hogy ezen a napon azok is „disznótort“ ülnek s hogy a Walhallában lakó Odin és Thor, Freya és Baldur, Iduna és a többi istenek is lakmároznak az égi Särinnurból, melynek azonban húsa sohasem fogyott, mert a kivágott rész helyébe azonnal új nőtt.

a lajtorját felhúzzák maguk után. Ott gunnyasztanak keserves éjszakákon át s villámzó szerszámaikat őrzik, hogy azt is meg ne egyem. Ha néha tréfából elbődülök, befúrják magokat a boglya tetejébe, vagy lerohannak lajtorjaikon s hazáig meg sem allnak. Hallanád, miket beszél rólok a naplopó gémeknek a hosszúlábú kelepelő madár! . . . Ó, hogy pusztítanám el valamennyit, király!

A hím oroszlán szemében a tetszés csillogása lobbant fel. A berber hős meg nem állhatta, hogy valami kedveset ne mondjon vérszomjas rokonának.

— Szép vagy! — szólt, majdnem röstelkedve e valóság miatt, amelyben nyoma sem volt leereszkedésnek, hanem annál több hízelgést lehetett belőle kiérezni.

Zulejka kissé félrefordult; hosszúkás arcán mintha gyöngye mosoly játszadozott volna. Magában mondta: — Ejnye, ime, no lám, még utoljára kisül, hogy tetszem a királynak.

A király talán először volt zavart az életében, mert hogy Bengália gyöngyének önhitt mosolyát észrevette. Sietett, hogy másra terelje a beszédet.

— Nos, eszerint hát korlátlan úr vagy odalent, mi? Tejben, vajban úszol . . . Vagy mondjuk inkább: *vérbén*.

Zulejka hallgatott. Homlokára mély ráncz szökken. Ismét vadság ömlött el egész lényén. A menekülésre és támadásra egyaránt mindig kész bestia maradt csak belőle az éppen levetett kaczer álarca mögött.

— Ne hidd király, felelte — meg kell vallanom, hogy még most sem igazán a magam jószántából jöttem. Már említettem úgy-e, hogy a lápok égnek? . . . A nagy nádasokat felgyújtották! Az emberek nagy csapatokba gyülekeznek. Vezetik őket valaki, aki bátrabb a többinél; aki

buzdítani tudja valamennyit, akinek hisznek, akiben bíznak s akitől én ösztönszerűleg félek.

Szultán erre a szóra kiegyenesedett. Ezt az érzést ő még soha sem ismerte. S ime, Zulejka, a dsungle legmerészebb atléta, az aczélrugókon túltevő, most félelemről beszél . . . Messziről, nagyon messziről, harangkondulás hallatszott el a hallgatag erdőig. Az ég alja alig kiszámítható távolban hajnalpiros volt. Mintha a nap derengő sugara lett volna, pedig nem arra volt kelet.

A „bengáliai“ elfojtott hangon súgta a királynak: — Hallod a harangot? most épen félreverik. Nagy tűz van valahol. Mintha a föld is égne. A nádasból a lángnyelvek kicsúsztak a száraz fűvel borított mezőkre. A futó láng közt az ember engem keres. És ő is ott van; ő, a félelmes, a legbátrabb Menyörgő. Ő jár elől és a nevemet kiabálja. Ő még a tüzes perje közt is előre hatol s a zsombik pupjain lépdelve kutatja át a lápi szigeteket. Háttha ott rejtőzöm! — Király, ő ide is eljön, meglásd. Az ember zászlókat hordoz szanaszét és sirva imádkozik; — csak ő nem hajtja le a fejét. Előre néz s szemében kővé vált villámok laknak. Én láttam! én láttam!! Király, én egyszer szemközt néztem vele. Elrejtőzve a nád sűrűjében, lestem rá, hogy megöljem, szétépjem; de amint egyenest jött felém és szíró nyilak vágódtak szemembe a tekintetéből: megdermedtem, elgyöngültem, reszketni kezdtem. Alig, hogy minden erőmet összeszedve elbirtam menekülni. Mintha a testem ólomból lett volna; mintha borzasztóan bágyadt lettem volna. Futottam, mert nem álltam a szemét, hozzád igyekeztem, hogy meg tudd te is: ő jön. Király! az emberek serege előtt ő van! A szabadokra nehéz napok várnak.